

סימן יד

מדוע אומרים 'קבלת שבת' מקוצרת בשבת חוה"מ?

שבת חוה"מ פסח תשע"ז

וביאר במשנ"ב (שם ס"ק ג') בשם הטור, שהטעם שאין אומרים 'במה מדליקין' ביו"ט שחל להיות בע"ש הוא, לפי שאין יכול לומר "עשרתם" שאין מעשרין ביו"ט. לפי"ז יוצא שבשבת חוה"מ אפשר לומר 'במה מדליקין' שהרי בחוה"מ מותר לעשר. אך הבי"י כתב על זה שאין טעם זה כדאי, שהרי אמירת 'במה מדליקין' באה להזהיר מפני הדברים האסורים בשבת וזה שייך גם לשבת הסמוכה ליו"ט! וע"כ כותב הבי"י "דטעמא דידן משום דביו"ט אין טרודים בשום דבר כי אם בבישול והדלקה, הלכך מבעו"י עבדי להו ואין צריך להזהירם כמו בשאר שבתות" עכ"ל. וטעם זה לכאורה תקף גם לשבת חוה"מ שאין טירדא כ"כ כמו יום חול רגיל, ובכך מובנים דברי הרמ"א (שם ס"ב) שכתב "ובשבת חוה"מ אין אומרים אותו" (הכוונה ל'במה מדליקין').

בהמשך דבריו כתב הרמ"א (שם) "וכן ביו"ט שחל להיות בשבת אין אומרים אותו". ועל דברי הרמ"א כתב בשערי תשובה (שם סי' ע"ר ס"ק ב) "כתב בשם ספר שלמי חגיגה בשם בית דוד "שמעתי שאין אומרים 'לך דודי' ביו"ט שחל בשבת משום דנראה כביוש ליו"ט שאומרים פני שבת נקבלה דמשמע ולא פני יו"ט".

אך אם כדבריו, א"כ סברה זו שייכת דווקא לשבת יו"ט אך לא לשבת חוה"מ ששם לכאורה לא שייך טעם ביוש! אך בלאו הכי דוחה ה'שערי תשובה' טעם זה של ה'בית דוד' וכותב: "ונראה דאין להקפיד, דשבת

א. הקדמה

בשבת חוה"מ נוהגים ברוב קהילות ישראל לומר 'קבלת שבת' באופן שונה משאר שבתות השנה, וישנם ג' מנהגים שונים:

א. מנהג רוב עדות המזרח שאומרים את קבלת שבת הרגילה הכוללת את כל המזמורים וכן את הפיוט 'לך דודי' אך לא אומרים את משנת 'במה מדליקין'.

ב. מנהג נוסח ספרד שאומרים מזמור אחד ('מזמור לדוד') לפני 'לך דודי' ואת הפיוט 'לך דודי' מקצרים ואומרים ב' בתים ראשונים וב' אחרונים.

ג. מנהג אשכנז שלא אומרים את מזמורי קבלת שבת כלל ולא את פיוט 'לך דודי', ומתחילים ב'מזמור שיר ליום השבת'.

ולכאורה קשה, הרי טעם מנהג אמירת מזמורי קבלת שבת הוא כדי להוסיף מקודש על החול, וא"כ מדוע נגרע חלקה של שבת זו משאר שבתות השנה במצוות תוספת שבת?

ב. מקורות המנהגים

ננסה לבאר את מקורות המנהגים ואת טעמיהם:

השו"ע (באו"ח סי' ע"ר) כתב וז"ל: "נוהגים לומר פרק במה מדליקין והספרדים אומרים אותו קודם תפילת ערבית והוא הנכון". ובס"ב הוסיף השו"ע (שם): "יש שאין אומרים אותו ביו"ט שחל להיות בערב שבת".

החג בלא להזכיר חורבן הבית, משא"כ לך דודי בשבת יו"ט בו אין לעורר עצבות ודו"ק.

מ"מ רואים בדבריו שיו"ט הוא חיוב שמחה יותר משבת ולכן אף שבשבת אפשר לומר לך דודי הכולל בתים המזכירים את החורבן, ביו"ט אסור מטעם שמחה.

ג. טעמים נוספים

טעמים נוספים נאמרו בעניין קיצור קבלת שבת:

א. להזדרז לשמחת יו"ט (כטעם אי-אמירת 'במה מדליקין').

ב. ששת מזמורי קבלת שבת שלפני לך דודי נתקנו כנגד ששת ימי החול, וביו"ט שחל בער"ש או בשבת חוה"מ ליכא ששת ימי חול.

לפי הטעמים האלו, קיצור הפיוט לך דודי הוא כדי לא להזכיר את הבתים המזכירים את החורבן. (ולפיכך אף משנים משבת רגילה שבה אומרים 'ברינה ובצהלה', ואילו בשבת שהיא גם יו"ט אומרים 'בשמחה ובצהלה').

ג. נראה להוסיף, שהמזמורים הנהוגים לאומרים בערב שבת, נועדו לאחר את התפילה בגלל המאחרים לבוא מעבודתם לביהכנ"ס (כמנהג לומר את 'במה מדליקין' בסוף התפילה; כמובא במשנ"ב שם ס"ק א' בשם המהרא"ק), וביו"ט שחל בע"ש אין חשש כ"כ למאחרים, כי אין עובדים בחוה"מ וביו"ט.

והנהוגים להתפלל בנוסח אשכנז ביו"ט החל בע"ש ובשבת חוה"מ נהגו לדלג על כל המזמורים וכן על לך דודי ועל 'במה מדליקים' ומתחילים ממזמור שיר ליום השבת. וכ"כ בלוח א"י להגרי"מ טוקצינסקי.

אין צריך קידוש ב"ד וממילא קאתי הלכך צריך לצאת לקראתו לקבלו כיוון שהוא בא אלינו מעצמו, אבל יו"ט שבא אלינו ע"י קידוש ב"ד, נמצא שאנו מביאים אותו וא"כ מה צריך לצאת לקראתו לקבלו, וא"כ אין שום ביוש בזה".

ומטעם זה כתב החזו"ע (הלכות יו"ט עמ' פ"ז) לא לחוש לטעם ה'בית דוד' ולומר לך דודי ביו"ט שחל בשבת. אך כנ"ל אין זה מיישב כלל מדוע כתב הרמ"א לא לאומרו אף בשבת חוה"מ.

ובלבוש (שם) כתב שהטעם הוא משום 'לא פלוג'. וקשה, הרי אין דומה שבת חוה"מ לשבת יו"ט, וא"כ מדוע להשוות ביניהן?

והנה לגבי יו"ט שחל בשבת הביא המטה אפרים (סי' תרכ"ה מ"א) ב' מנהגים:

א. אין אומרים 'לכו נרננה' ולא לך דודי ומתחילין ב'מזמור שיר ליום השבת'.

ב. קצת אנשי מעשה נוהגים להתחיל 'מזמור לדוד הבו לה' ואומרים 'אנא בכח' ולך דודי תחילה וסוף בדילוג.

והאלף למגן (שם ס"ק נ"א) הוסיף וכתב 'ונוהגין במדינתנו לומר ב' חרוזים הראשונים וב' אחרונים והטעם לזה ידוע ליודעי חן'.

וכתב בנפש חיה (להרב ראובן מרגליות) שהטעם לכך הוא, שיו"ט מחויב בשמחה, ואין מעוררין אבלות על איחור הגאולה, שזוהו תוכן החרוזים האמצעיים, בעוד שהארבעה הראשונים והאחרונים הם אך לקבל אפי שבת מלכתא.

[וקשה שהרי אף ביו"ט מצינו הזכרת אבלות במוסף של יו"ט, בתפילת 'מפני חטאנו גלינו מארצנו' וכו', וכיצד מעוררין אבלות ביו"ט? וי"ל שא"א להזכיר עליה לרגל וקורבנות

רמג"ש יע"א, לא לומר 'והוא רחום' בערבית של חוה"מ, כדי להשוותו ליו"ט ממש ככל האפשר.

ואכן ביו"ט יש דין שמחה יתירה, משא"כ בשבת. וכן כתב השו"ע (או"ח סי' תקכ"ט): "ובגדי יו"ט יהיו יותר טובים משל שבת". וביאר במשנ"ב (שם ס"ק י"ב) **משום דחייב בשמחה** וזהו ג"כ בכלל שמחה. ולפי הרמב"ם הכוונה שיהיה לו בגד חדש – ואז יהיה שמח יותר.

כמו"כ הנוהגים לומר 'כגוונא' (שמקורו בווה"ק) בכל ליל שבת, אין אומרים זאת בשבת חוה"מ וביו"ט החל בע"ש, משום שמופיעות בו המילים "וכל שולטנין רוגזין", ובלילי שבת אלו אין "שולטנין רוגזין" מחמת המועד.

נמצא שמנהג זה יסודו בהררי קודש, וכל עניינו הוא לרומם ולכבד את חוה"מ ולדמותו ליו"ט ככל האפשר.

ובדרך הלצה שמעתי פעם מת"ח אחד, שכשבא אליו אדם בחוה"מ לבקש היתר להתגלח משום כבוד המועד (ומדובר באדם שהקפיד להתגלח קודם המועד), ואותו אדם לא היה לבוש בכגדי חג, ענה לו אותו ת"ח: "קודם תכבד את חוה"מ בכסות מיוחדת ואז תבוא אלי לבקש היתרים...". והדברים מאירים, עד כמה צריכים אנו לחזק את כבוד המועדות (וכפי שהרחבנו לעיל סי' יג עיי"ש).

ונראה להסביר הטעם – שכל קבלת שבת מטרתה תוספת מחול על הקודש, אך בשבת הסמוכה ליו"ט וכן בשבת חוה"מ, שהימים שלפני השבת אינם ימי חול, שם לא תיקנו מזמורי קבלת שבת.

ולפי"ז התחדש בדברינו, שיש להיזהר בקדושת חוה"מ, ולנהוג בו כבוד ככל האפשר לדמותו ליו"ט, שהרי זהירותנו בקדושת חוה"מ מבטלת את הצורך בהוספת קודש על החול.

ואכן הגר"א במעשה רב (סי' קע"ד) כתב ומכבדין את המועדות בכסות נקיה ואכילה ושתייה קרוב ליו"ט גמור, ולכן הקפיד לא לומר במוצי"ש שבחוה"מ או במוצי"ש יו"ט לחוה"מ 'שבוץ טוב' וצריך לומר 'מועדים לשמחה'.

[אלא שבעניין המזמורים ולך דודי הנאמרים בערב שבת, דעת הגר"א שאין לאמרם בציבור בכל שבתות השנה, מטעם שאין להוסיף דברים שלא הוזכרו בש"ס (ענין בספר 'מעשה רב' הוצאת מרכז הספר עמ' קל"ה ס"ק ג'), ורק ביחיד יש מקום לאומרם, וממילא בשבת חוה"מ וכן בעיו"ט שחל בשבת אף היחיד לא יאמרם.

אך למעשה פוק חזי מאי עמא דבר, דרוב קהילות ישראל, כולל הנוהגים כהגר"א, בעניין קבלת שבת נהגו כהמון העם לומר המזמורים ולך דודי וע"כ יש להם לנהוג כנ"ל].

ודברים אלו מתאמים מאד למנהג קהילתנו,